ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 2,586 — Կ. ՊՈԼԻՍ. 1905, ՄԱՐՏ 15—28 — 21 ՄԱՐՏԱՐԻՔ, 1323—15 ՄԱՐԹ 1321 — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆ
ԲԻԶԱՆԴ ՔԻՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddési, № 23-25
CONSTANTINOPLE

پوزانتیون
اپیجه یومی وسیاسی غزته، صاحبی بیزانس
پوزانت کچیان
مطبعه‌سی بابعالی جاده‌سنده ۲۳-۲۵ نومرولی دائره‌ده مخصوص در

Բիւզանդիոն

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ը.

Վերջապէս, կրնանք մտնել, երբ խնդիրը գիտական օբյեկտիւրներու վրայ է, մեր անմահ Լավուազիէին, որ արդի ատրճանակին հիմերը դրած է և, անոր արդէն իսկ անհեռացող յաջորդներուն մէջ, նշանաւոր Տիւման, որ ինքն ալ ունեցաւ գիտական մեծ ընդհանրացումներու ա՛ր-քան նշանաւոր զգացումը։ Իրէ առաջ կ'խօսէին սէրիէվէլերի մասին։ Այս անունն ինձ համար յուզիչ ինչպիսի մը կ'արթնցնէ մէջս, ինչպիսի մեծ բարեկամի մը զոր կորնցուցի։ Կ'ուզեմ խօսիլ մեր հակառակ և ա՛յնքան ողբացեալ Կռնտլիէի երեսփոխանէն, որ իր ծերին մէջ ունեցած արագութիւնն ատրեէն ունեցած հեռաւորութեան հետ, կունձ գնդից խկոյն. «Ո՛հ, ինչ գեղեցիկ է այս», և արցունքներ երեցան անոր աչքերուն մէջ։ Աւասիկ գիտութեան և բանաստեղծութեան խնամութիւնն հռչակուած մեծ երաժիշտ մը որ բանաստեղծ մ'եղաւ իր արուեստին մէջ։ Եւ, եթէ ինձ թոյլ տրուած ըլլար խօսիլ ապրողներուն և մանաւորապէս այն ընկերակիցներու վրայ, որոնք մեր կռճառին զարդն ու պատիւն են, ո՛րքան դիւրին պիտի ըլլար ինձ ցոյց տալ մտածութիւնը չէնգին՝ բարձրացած հռչակաւոր քիմիագէտ մը, ուրիշ քիմիագէտի մը գիւտին կարեւորութիւնը, խոթութիւնը և գեղեցկութիւնը մեր երկրաչափներէն մի քանիներու ախտասորոտութիւններուն։ Վերջապէս՝ երկրաբանութեան, բուսաբանութեան, բնական պատմութեան սահմանին մէջ, երկասերութիւններ որոնք մեզ միտկնդն եղրակացութեան պիտի տանէին։ Փոխադրութեամբ, չուշ նիւնք նմանապէս մեր մէջ գրագէտներ, հեղինակներ և մանաւանդ մեծ բանաստեղծ մը, որ գիտութեան գեղեցկութիւններուն ուժով զգացումն ունին, երբ ան կ'բարձրանայ մինչեւ մեծ ընդհանրացումները։ Ուրեմն մէկմասիկ պայման հարկաւոր է որպէս զի գիտութիւնը բանաստեղծութիւն ըլլայ, պէտք է որ բաւական առաջացած ըլլայ ու կարողանայ ընծայել ճշմարտութիւններու գեղեցիկ չղթայում մը։ Այն ատեն ան մեզ կ'պարզէ նոյն իսկ Բնութեան մեկ մասը, ու Բնութիւնն ո՛չ միայն հրապուրիչ է իր նպատակներուն հանելու համար իր գործած միջոցներուն մէջ, այլ և միեւնոյն ատեն գեղեցիկ է և բանաստեղծական, ինչու որ գեղեցկութիւնը ինքնիրենն է յայտ կուգայ ամէն կատարեալ գործէ, ինչպէս որ չնորհիւն մը՝ բացարձակապէս յարմար այն նպատակներուն որոնց սահմանուած է՝ միայն գեղեցիկ կրնայ ըլլալ, քանի որ գաղտնի ունկնդրութիւն մը կայ գործարարին կատարելութեան և իր գեղեցկութեան միջեւ։ Սակայն եթէ բոլոր գիտութիւններն այսօր կրնան վկայել այն գիրկընդխառնումի մասին, որ այս ընծերցումին նիւթը կ'կազմէ, ընդունինք — և ասով է որ կ'ուզեմ վերջացնել — ընդունինք թէ գիտութիւնը ատ որ կ'գործէ բոլոր մեւսները, անոր գերելու համար ճշմարտութեան և յառաջդիմութեան իրենց բաժինը, մէկ խօսքով ասողաբաշխութիւնն է ուր այդ միացումը իր բոլոր փայլին մէջ կ'երեւի։

Մթթէ չկա՞յ արդարև, գերագոյն բանաստեղծութիւն մը այն տեսարանին մէջ զոր մեզ կ'ընծայէ այսօր Տիեզերքը, վերջապէս պարզուած մեր խոկումներուն և մեր աչնարկներուն առջեւ, գնուածքի հրաշալի մէխտներու և միաքն ապչեցնող գիւտերու չնորհիւ։ Երկնային մեքենագիտութիւնը, օրինակի համար, որ իր մէխտները փոխ կ'առնէ (Analyse Infinitésimale էն), այնինքն անհունապէս փոքրիկներու հաշիւէն, որոնց հետ չափազանց կ'վարուի իբրեւ հունաւոր քանակութիւններու հետ, թոյլ կուտայ չղթայել անոնց չարժումներն այնպէս որ անցեալը, ներկան և ապագան քիչ առեղն գոյութիւն ունենալէ պիտի դադրին ատղաբաշխին համար։

Եւ հապա լուսապատկերային վերլուծումը (analyse spectrale) կարելի է ա՛լ աւելի հիանալի, քանի որ մեզ թոյլ կուտայ ընելու քիմիական վերլուծումն մոլորակներու, որոնք երկնքի անհուն խորութիւններուն մէջ թաղուած են, օրպէս թէ մեր ձեռքերուն և մեր բովերուն մէջ գտնուած ըլլային, այնպէս որ կրցայ ըսել, երկնային քիմիագիտութեան վրայ ըրած բանախօսութեան մը մէջ. «Ո՛վ մոլորակ, ղրկէ ինձ քու ճառագայթներդ մէկը, ես պիտի գրեմ քու պատմութիւնդ։

Այո՛, Տիեզերքը քաղաքուրկ եկած է մեր ակնարկներուն առջեւ և մեզ կ'ցուցընէ ամենավեհ տեսարանները, ինչպես են միգամածներէ յառաջ եկած արեւներու ծագումները, օր ըլլէ կերպոն և կոնտնատորիչ կ'ծառայեն աչխարհներու դրութիւններուն, որք կ'ծնին, կ'զարգանան, կ'խոնարհին և կ'մեռնին ծնունդ տալու համար նոր և անդադար չղջումներու. միջոցին և ժամանակին մէջ։

Ահա՛ ինչու, իբրև եղրակացութիւն այս ճառին, պիտի ուզէի ըսել թէ ո՛չ միայն գիտութիւն ունի իր մէջ բանաստեղծութիւն մը, այլ նոյն իսկ ապագային բանաստեղծութիւնը, գերազանցօրէն վսեմ բանաստեղծութիւնը գիտութենէն փոխ պիտի առնուի։ Այո՛, գիտութիւնն է որ կ'պարտնակէ ապագային բանաստեղծութիւնը։ Այս մեծ գարուն արշալոյսը պիտի ուզէի հրաւիրել մեր երիտասարդ բանաստեղծները։ Դուրս ելէք, այն ձուկ թատրոնէն որ երկիր կ'կոչուի, տիրացէք երկնքներուն և տիեզերքին, եթէ մեր երկրային աչխարհին հիանալու դիտումին արդէն ծնունդ տուած է բանաստեղծական և փիլիսոփայական մ'ինչ գեղեցիկ և վսեմ նեղչնչումներու, ի՜նչ պիտի ըլլայ երբ տիեզերքն ամբողջ իր տեսարաններովը, օրէնքներովը և ներգործութիւններովը ներկայանայ ձեր ներչնչումներուն։ Պէտք է բարձրանայ ըսել. բանաստեղծութիւնը պիտի կերպարանափոխուի, կամ այլակերպուի։ Մարդկային հոգին այն ատեն պիտի բարձրանայ ձեզ հետ, այն տեսակ բարձրութիւններու, որ անոր պիտի տան զգացումը բոլորովին նոր բարոյական արժանապատուութեան մը, որ կ'համապատասխանէ նոյն իսկ իր ճակատագրի մեծ գաղանքին։

Ահա ինչու, վերջացնելով, կ'ուզեմ բարեփոխել իմ խորագիրս, և, փոխանակ ըսելու գիտութիւն և բանաստեղծութիւն, պիտի ըսեմ՝ ապագային բանաստեղծութիւնը գիտութեան չնորհիւ։

Վատահ եմ թէ այս հաւատամուր քիչ առեղն փայլուն ճշմարտութիւն մը պիտի ըլլայ։

Ժ. ԺԱՆՍԸՆ

ՎԵՐՋ

ՄԱՆՈՒԷԼ ԿԱՐՍԻԱ

Բժշկական աչխարհը ցնծութեան մէջ է։ Եւրոպական թերթեր հեռագիրէ կ'հաղորդեն մանրամասնութիւններն եղական հանգիսաւորութեանց որք տեղի պիտի ունենան Մարտի մէջ, Լոնտոնի հռչակաւոր Նեսնան Մարտի մէջ, ի ներկայութեան ամէն երկրէ հաւաքուած մասնագէտներու։ Այս հանդիսաւորութիւնը կ'կատարուի հռչակագիտութեան յիսնամեակին առթիւ, որ միևնոյն ատեն կ'զուգադիպի ատղանդատը երջիկ կարօսիայի ծնողեան հարիւրամեակին, որ հնարը խոչակալեալ հայելին։(*) Մանուէլ Կարօսիա, ծնեալ Սպանիոյ Սեվիլ քաղաքը, 17 Մարտ 1805ին, անտիական հասակին ինքզինքը առաւ գեղարուեստի միակման, երգելու արուեստին մէջ փնտռեց իր փառքն, որ չուշացաւ սակայն և իր ձայնով, Նամանաւանդ իր կատարած հետազոտութիւններով երեսպաչին մինչև Ամերիկա տարածուեցաւ իր համբաւը։ 1835ին Բարիզի գմսերվաթուարին մէջ մեծ ասնուն ունէր, բայց յետոյ Լոնտոն անցաւ և հոն կ'ապրի տակաւին քսաներորդ դարու երգիչներուն արժանըներ նահապետը։ Համալարհային համակրանց խանդավառ արտայայտութիւնք, որք այնքան սիրազեղ ձեւով մ'ի յայտ կուգան այս միջոցին, երգիչ կարևան փառաւորելէ չատ առաջներ նպատակ մ'ունին։ անոնք՝ հետաքննին ոգին և ամէն հետազոտութիւն գիտական ուղղութեան մը պատճառելու ձգտումն է որ պիտի ողջունեն կարօսիան մէջ։ Ցետոյ օրվընէտ. կարօսիան հնարած փոքրիկ հայելին, բժիչկներու ձեռքին առկ նոր լոյսեր սփռեց կոկորդի և խոչակի ցաւն պահ անդադար մնացած խորչերուն և անցքերուն մէջ, և հետևաբար կարևան մեծ մղում առած եղաւ ընդհանուր ախտաբանութեան զարգացման։ Կ'արժէ ուրեմն ասելի փառաբեր ընել այդ հանդիսաները, որոց միջոցին օրուրած էր, անգլիացի մեծանուն պատկերահան Սէրճընդի կողմէ նկարուած կարօսիայի կենդանագիրը նուիրել խոչակաբանութեան անգրանիկ հեղինակին։ Յայտնի է թէ իրմէ առաջ Լէվէնհ Փրանսացի վիրահան անյայտնի փորձ մ'րած էր 1743ին, կոկորդը լուսաւորելու։ 1816ին ալ գիտուածին ամերիկ մը բերած էր որ ձայնական լարերէն քիչ վերօք կոկորդ ձեղքուած անձնասպան մարդ մը հանդիպեր էր բժիչկներէն մէկուն, բայց ոչ այս և ոչ ալ իր ժամանակակից օգտաւոր չէին ներկայացող ատիճէն։ Սէնն անսն ծրնեվցի բժիչկ մը 1827ին ընդունայն աքնեցաւ հայելիով մարդոց կոկորդէն ներս դիտել, և ինքզինք չէր յաշողած, բայց մեծ յոյս ունէր որ այս ճամբով կատարած հետազոտութիւնք պիտի արդիւնաւորուէին օր մը։ 1840ին բանտր բերաւ որ Լիսթոն ալ ականատես ըլլայ խոչափղի ձայնական լարերուն, բայց ինչպես առաջին պատահութիւնը, այս երկրորդն ալ չտա չգնահատուեցաւ գիտնոց միաքերը։ 1844ին Պոձձինի անուն գերմանացի մը, Ֆրանքֆուրդ Մայնէն, հայելակազմ դիտակ մը հնարած էր կոկորդի խոռոչը լուսաբկելու համար, ու յաջողեր էր մարդոց բերանը լուսաւորել արեգակնային լուսոյ ցոլմունքներով։ Դրեթէ միևնոյն ատեն Պէպինկրեն անգլիացին յղկեալ մետաղէ հայելի մը ունէր ձեր, որ հիմակուան խոչակացոյցին չատ կ'նմանի։ Վերջապէս Օվէրի հնարած էր լուսարձակ գործիք մը, անով լուսաւորելու համար կոկորդի մութ ու անձանօթ խորչերը։ Կարծիքի կոկորդախոզ հայելին առուր ածեց սակայն ասոնց տէչնուն վրայ։

Կարծիքի բժիչկն կանգը փայլուն ապիկը մը չունեցաւ և հաւանաբար կարեւորութենէ զուրկ պիտի ւնար այն, վասն զի հնդող ձայն մը կ'պակսէր իրեն։ Այս էր ահա անոր միակ վիչաը, մինչդեռ նենէ կը խորչէր, ծարաւի էր գեղարուեստի փառքին և ատոր համար էր որ ուսումնասիրեց մարդուս ձայնական գործարանն և անոր մեքենականութիւնն հետազօտեց համբերութեամբ, խնամքով և այնպիսի ճարտարութեամբ որ պատիւ պիտի բերէր նոյն իսկ բժիչկի մը։ Այս հետազօտութիւնները, կարծիք իր փնտռածէն չատ ուրիչ բան մ'ալ աչխարհի գիտութեան մէջ և ասանկով ինքն իսկ կ'դիտէր իր ձայնական լարերն և անոնց չարժումները կ'նշմարէր զոյգ մը հայելիներու միջեւն։ Այնուհետև ուսումնասիրեց կարսիա այն երեւոյթները, որք երգի միջոցին կ'պատահէին մարդուս խոչակին մէջ և 1855ի Մարտ ամսուն մէջ էր որ իր ուսումնասիրութեանց արդիւնքը Շերբէյի միջազգ. Լոնտոնի արքայական ընկերութեան մատոյց և որ հրատարակուեցաւ Proceedings of Royal Society of London (Գործառնութիւնք Լոնտոնի Ազգային Ընկերութեան, կամ Բրիտանական մեծ Կառատին,) մէջ, 22 Մարտ 1855ին, այս անուն ասկէ ճիշտ յիսուն տարի առաջ։ «Իմ ընդունած մէթոտս չատ պարզ է, կ'ըսէ կարսիա, կ'բաւէ ունենալ կոտաձև և երկար կոթով մետաղեայ ցպիկ մը ոտքան վրայ հատատուած ըլլայ փոքրիկ հայելի մը և զայն զետեղել մարդուս կոկորդին մէջ, զանգակկին և քողակին հանդէպ, յետոյ հարկ է ւյայն դարձնել արևի լոյսին կողմը, որպէս զի լուսատը ճառագայթները հանդիպելով հայելիին խոչակին վրայ ցոլանան»։ Իր յիչատակագրին մէջ, կարսիա երեք տեսակ ձայն կ'ընդունի, ձեռքը ձայն կամ վերնալեզուական ոգժիատ, և հատ ձայն կամ ամատական ոգժիատ։ Կ'նկատգրէ ամենեղ ձայնի և լեզուներն և անոնց յատուկ բերած զարմանալի երեւոյթները ձայնական լարերու վրայ, և կերպով մը կ'գուշակէ, կ'ըսեն, ձայնի երկու գլխաւոր ոգժիտորները, այնինքն գլխու և կուրծքի ձայները, որք իրմէ ետք կատարած փորձերով միայն պիտի ապացուցուէին։ Մեծ ընդհանրութիւն չգտաւ սակայն այս յիչատակագիր, և թէև ժամանակին ամէնէն հեղինակաւոր գիտնականներէն կազմուած մասնախումբ մը բաւական ուսումնասիրեց կարսիայի տեսութիւնները, սակայն ասոնք երբէք չյաջողեցան այն գարուն մէջ, որ մեծ փափաք ունէր մոռնալու ամէն գիտութիւն ու որչափ կ'ցիչենք տակաւին չէ գտնուած գիտուն մը որ կարսիայի գծած ճամբէն ընթանալով, գիտական լուրջ հետազոտութիւններ կատարէ ձայնի և երգեցողութեան մասին։ Իջիւ թէ Լոնտոնի մէջ կատարուած խրախճանքը զգացնէին բժչական աչխարհի գիտնոց, մեծ յոբելեարին չուքին վրայ կատարուելիքը ուսումնասիրութեանց պէտք։ 1857ին Tirek անունով Վիեննացի բժիչկ մը, որուն համար կ'ըսուի թէ կարսիայի գիւտէն տեղեկութիւն չունէր, նոյն դիակաց և յետոյ ողջ մարդոց կոկորդը կ'դնուէր ձեռքի փոքրիկ հայելիով մը և մի միայն բժչական հետազոտութիւններ ընելու նպատակաւ։ Դրեթէ միևնոյն ժամանակ մահառ գիտուն մը, Զերմագ, մարդոց խոչակին մէջ բնաւսօսական զննութիւններ կ'կատարէր ի Բէյդա, նմանապէս փոքրիկ հայելիով մը, և այս բնաւսօսն էր ահա որ ի վերջոյ փարձելով արևի լոյսին տեղ արուեստական լոյս գործածել, խոչակագէտն հասուցած եղաւ իր կատարելագործումին։ Վէնհ ալ պակաս չեղաւ սակայն, որ և չուսով բորբոքեցաւ այս երեսքին մէջ։ Իւրաքանչիւրն առաջ կ'քէր այն գործիքի հնարաւորութիւնը, և պահ մը այնքան մեծցաւ պայքարն որ Զերմագ հայելին ձեռքն ալ չհարտէ աչխարհ քալեց, գնաց Դերմանիա և անկէ անցաւ Բարիզ և Լոնտոն, և իր պատած տեղերուն մէջ ընդհանրացուց գայն, սովրեցնելով միևնոյն ատեն անոր գործածութեան կերպն ալ։ ասով պատճառ եղաւ որ ա՛լ անգամ մ'ալ աչխարհի մտքին չնկատ խոչակագոյացին գիւտը։ կ'տեսնէք ուրեմն թէ այդ գործիքին գիւտը միաք պահելու համար բաւականակ աչխարհ պէտք ունեցեր էր 114 տարւոյ. յետոյ պէտք եղեր էր նոյնպէս որ ութ անգամ ասոր գիւտը կրկնուի Լէվհնհ մինչև Զերմագ, ութ տարբեր անձեր, որք իրարմէ տեղեկութիւն չունեին։ Սա ալ չնշանակէ որ ցեղային պատճառաւ ծայր ատիճան գրգռուած պայքարը մեծ դերխաղային բան գործին մէջ։ Ցիրանացիք, որք կ'երեւայ թէ քաղաքական և գինակցական պարագաներէ դուրս, զուտ գիտական խնդրոց մէջ ալ երբեմն սխալ տեսնելու կամ սխալ հաղուելու անփարագելի ունակութիւնն ի վեր կ'հանեն, Մօնդիոնի մրցանակը բաժնեցին 1860ին կէս առ կէս։ ընդ. մէջ մնացած գիտուն Զերմագի և անոր Վիեննացի հակառակորդին։ Եւ թէպէտ այն միջոցին չատ դիմումներ ըրաւ կարսիա իր առաջնութիւնն ընդունել տալու համար խոչակացոյցի գիւտին մէջ, սակայն գժբախտաբար իր բոլոր դիմումներն ապարդիւն և անհետևանք մնացին։ Այն օրէն ի վեր 45 տարի անցած է և հիմակ այդքան երկար տարիներ անցնելէ յետոյ, քաղաքակիրթ ազգաց բժչական բարձր հեղինակութիւնք, Լոնտոնի Հռչակագիտական ընկերութեան չքեղ դահլիճին մէջ, հանդիսաւորապէս կուգան ճանաչնալու Կարսիայի առաջնութիւնը խոչակախոզ հայելիի գիւտին մէջ և այս վերջնոյն՝ մարդոց կեանքին վրայ ինչպես նաև ընդհանուր ախտաբանութեան զարգացման վրայ ունեցած մեծ նչանակութիւնն է որ կ'փուքթ ի վեր հանել այս կերպով։

Բ. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ԱՐՇԵՍՏՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԴԱՐՁՆՈՒԹԻՒՆ

Թէև դարձուածքին և երկաթգործութիւն զան արհեստներ են յատկան երկուքին ալ գործածած նիւթին երկաթ ըլլալով, և կատարելի ախտաբանութեան գրէթէ նոյնութեան տեսակէտով՝ մէկ նկատել յարմար տեսանք։ Դուռները, պատուհաններն և գարակները գոցելու ծառայող կղպանք կամ փականք, նիգ, ծխնի ևն. չինող արհեստաւորներ գարձին կ'կոչուին։ Ասոնց գործածած երկաթին առեւտուրի մէջ զանազան ձեւ կարուածքներով—քառանկիւն, գլան, անկիւնաւոր և չրջեալ զոյգ ի՛ր (T)ի ձևով կ'վաճառուի, ասկէ զատ՝ արդէն, ատ նագպղինձ և ուրիշ տեսակ հանածոներ ալ չատ կ'գործածուին։ Վաճառականութեան մէջ ծախուած երկաթը վերոյիչեալ ձեւերուն վերածելու համար երկաթագործներն երկու միջոցի միայն կրնան դիմել. մին՝ պոժ ֆէրժէ, միւսն ալ՝ պոզ ֆէրժէ։ Երկաթը լաւ մը կռնալու, բանելու և ուզուած ձեւին վերածելու համար չարժականն կամ անդարժ երկաթի հնոցներու կը դիմին. լաւ մը ածքընելէ, կակուղցնելէ վերջ՝ լայն, սուր, կոր, ուղիղ և այլազան ունելիներու և կեռերու կ'դիմեն։

Չգրմաքնան զանազան աստիճանները մասնաւոր անուններ ունին. 300° աստիճած երկաթը՝ սեւ—կարմիր կ'կոչուի. 950°ը՝ կեռասի կարմիր, 1300°ը՝ ձերմակ կարմիր, 1500°ը՝ խոզուտացնող ձերմակ։ Այս աստիճաններէն միայն ենթարկուած երկաթը մանրաձև սալին վրայ կ'ծեծուի մինչեւ որ ուզուած ձեւն առնուայ։

Երկրորդը դու ֆիւթ է. սասլ երկաթին վրայ հետեւեալ աչխատութիւնները կ'կատարուին.—Հատնում (ֆէնմէ), ծամկում (աէլմէ), պատուհակցում (վիտալամա), խորտցում, ևչն. Այս գործերը կը կատարուին մասնաւոր գրիչով, մուրճով, ձեռքի կամ մօթէօրի չարժուն և փոխադարձ մասնաւոր գործիքներով։

Ուրիչ արհեստներու պէս դարբնութիւնն ու երկաթագործութիւնն ալ Թուրքիոյ մէջ բաւական ընդհանրացած և զարգացած են։ Սակայն մեծ խանութներ կամ գործարաններ չտեսնինք, այլ ամէն քաղաքի կամ գիւղաքաղաքի մէջ երկաթագործի պարզ խանութներ կան, որոց մէջ գրեթէ միայն մէկ մէկ նոց կ'գտնուի. ատոնց չինածներուն մէջ գմելիներ, դանակներ, ակիղներ, կեռեր, խաչերկաթներ, պատուհանի կամ դուռի վանդակներ, ևն.։ Պղնձագործութիւնն և պայտաչինութիւնն ալ ներքին պէտքը գոհացնելու վիճակի մէջ են միայն գամի, բեւեռի և գործիքներու սպառումն եւրոպական ապրանքներէ է։ Միայն Պոլսոյ, Զմիւռնիոյ և այլ ծաղկեալ քաղաքներու մէջ մեծակալ գործատէրեր կան. այսու հանդերձ գատառներու անկիւնները տեսնուած են մտացի և հնարիչ երկաթագործ վարպետներ, ո որք եթէ նիւթապէս ալ կարող ըլլային՝ կրնային իրենց եւրոպացի արհեստակիցները գերազանցել։ Ամէնը որ կ'պատրաստեն երկրագործական տեղական գործիքները՝ արօր, քար, բրիչ, մատկիչ ևն., եւրոպականէն աւելի տակուն և գերազանց փականքներ ու չղթաներ։ Երկաթագործները՝ նորատոր գործիքներու մասին գոհացուցիչ տեղեկութիւններ կրնան առնել դիմելով գարբնոցի փապարքաներու պատկերազարդ քաղաքներուն։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵՄԱՑԵԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ

ՍՈՖԻԱ, Մարտ 12.

Պուլկարիա՝ ինչպես Պալքաներն միւս երկիրները՝ բոլորովին երկրագործական երկիր մ'է և ամէն բան հողէն կ'սպասէ։ Վերջին 2—3 տարւոյ չրջանին մէջ հունձքերու առատութիւնն և մանաւանդ 1905 տարւոյ մէջ՝ գրացի երկիրներու բերքերու նուազութիւնը Պուլկար երկրագործին համար մեծ բարելաւութիւն մ'եղաւ. ասոր վրայ ներածող վաճառականներն ալ չատ աւարէրզեան մը փակցուին. այս տարուան սաստիկ ձմեռն ալ յառաջիկայի գործերուն լաւ յոյսեր կուտայ։ Առեւտուրա-

ՁԻՒԱՆ ՎԱՐԴՆ

ԱՐՏԱՍՎՈՐ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԵՐԿԻՐ (30)

Ժ.

Պէտք եղաւ նաև որ Էրնէսթ և Աննա համակերպին այս որոշման. մէկ կողմէն ըսողներ կային թէ կինոջուն գործը չէր այս տեսակ դժուար ճամբորդութեան մը մասնակցել, միւս կողմէն ալ մտածողներ կային թէ անպատճառ Էրնէսթ մասնակցելու էր Խուպարվուճեան միանգամ ընդմիչա ատրաստելու համար բաղձացած քարտէսը։ Այս պայմաններու մէջ ուրիշ բան չէր մնար ընել ուրեմն եթէ ոչ բաժնելի առնի մը համար։

Մեկնման օրն որոչուած էր Սեպտ. 25ին։ Այդ օրն, ամէն ոք պատրաստութիւններ տեսաւ. Մր. Ուօլթըն և երկու պատանիներն ստքով պիտի ճամբորդէին, որովհետև ամէն բան անծանօթ էր իրենց և չէին կրնար սայլով ճամբայ ելլել կամ ուրիչ միջոցի մը դիմել։ Ոտքով պիտի ճամբորդէին, ցուպ ի ձեռին, հրացանը կռնակնին, երկու չուներու ընկերակցութեամբ։ Ճէպի որսորդական յատկութեանց վրայ կասկածիլ չէ՛ր ըլլար, բայց ո՛չ Մր. Ուօլթըն, ո՛չ Էրնէսթ վար չէին մնար ճէպէն, հետևաբար ամէն ոք վատահ էր թէ ճամբան բանէ մ'ալ զրկուած պիտի չըլլային անոնք։

Սայլը լծել պէտք եղաւ երկու ընտանիքները մինչև Էպէրճբրիի մենարանը փոխադրելու համար։ Մ. Զէրմաթ առաջքէն կ'ուզէր օգտուիլ այդ կողմերն այցելութիւնն մը տալու համար։ Երեք ճամբորդներն ալ չատ ուրախ եղան այս ընկերակցութենէն. Թերևս Էպէրճբրիի մէջ հարկ կ'ըլլար մէկ երկու օր մնալ նորոգութեանց համար։

Ուրեմն, 25ի առաւօտն, սայլը ձիւղէնհայմէն մեկնեցաւ. երկու չուները կ'հետևէին իրենց տիրոջ։ Հեռաւորութիւնն երեք մղոնի չափ կար, բայց գոմիչներն առաւօտ զովութենէն ախորժած, այխուժօրէն կ'քաչէին սայլն առանց յոգնութիւնն ցուցընելու։

Օդն ալ գեղեցիկ էր չափազանց, երկինքը կամ կապոյտ. հազիւ թէ մէկ երկու տեղ ամպի թեթև պատառիկներ կային արևին ճառագայթները մեղմացնելու։

Ահա՛ ինչու, իբրև եղրակացութիւն այս ճառին, պիտի ուզէի ըսել թէ ո՛չ միայն գիտութիւն ունի իր մէջ բանաստեղծութիւն մը, այլ նոյն իսկ ապագային բանաստեղծութիւնը, գերազանցօրէն վսեմ բանաստեղծութիւնը գիտութենէն փոխ պիտի առնուի։ Այո՛, գիտութիւնն է որ կ'պարտնակէ ապագային բանաստեղծութիւնը։ Այս մեծ գարուն արշալոյսը պիտի ուզէի հրաւիրել մեր երիտասարդ բանաստեղծները։ Դուրս ելէք, այն ձուկ թատրոնէն որ երկիր կ'կոչուի, տիրացէք երկնքներուն և տիեզերքին, եթէ մեր երկրային աչխարհին հիանալու դիտումին արդէն ծնունդ տուած է բանաստեղծական և փիլիսոփայական մ'ինչ գեղեցիկ և վսեմ նեղչնչումներու, ի՜նչ պիտի ըլլայ երբ տիեզերքն ամբողջ իր տեսարաններովը, օրէնքներովը և ներգործութիւններովը ներկայանայ ձեր ներչնչումներուն։ Պէտք է բարձրանայ ըսել. բանաստեղծութիւնը պիտի կերպարանափոխուի, կամ այլակերպուի։ Մարդկային հոգին այն ատեն պիտի բարձրանայ ձեզ հետ, այն տեսակ բարձրութիւններու, որ անոր պիտի տան զգացումը բոլորովին նոր բարոյական արժանապատուութեան մը, որ կ'համապատասխանէ նոյն իսկ իր ճակատագրի մեծ գաղանքին։

Ահա ինչու, վերջացնելով, կ'ուզեմ բարեփոխել իմ խորագիրս, և, փոխանակ ըսելու գիտութիւն և բանաստեղծութիւն, պիտի ըսեմ՝ ապագային բանաստեղծութիւնը գիտութեան չնորհիւ։

Վատահ եմ թէ այս հաւատամուր քիչ առեղն փայլուն ճշմարտութիւն մը պիտի ըլլայ։

Ժ. ԺԱՆՍԸՆ

(*).—Ա.յս հնարքին արքին տեղ ուրիշներ ի գործ ապեինչ էչխոկոպներ — եբէյէն, և Լանտէ ինբերներ լարը տալեղնէ անցնել ու։

ՇԱՆ. ԽՄԲ.

ՎԵՐՋ

ՆՈՐ ԵՐԿԻՐ (30)

Ժ.

Պէտք եղաւ նաև որ Էրնէսթ և Աննա համակերպին այս որոշման. մէկ կողմէն ըսողներ կային թէ կինոջուն գործը չէր այս տեսակ դժուար ճամբորդութեան մը մասնակցել, միւս կողմէն ալ մտածողներ կային թէ անպատճառ Էրնէսթ մասնակցելու էր Խուպարվուճեան միանգամ ընդմիչա ատրաստելու համար բաղձացած քարտէսը։ Այս պայմաններու մէջ ուրիչ բան չէր մնար ընել ուրեմն եթէ ոչ բաժնելի առնի մը համար։

Մեկնման օրն որոչուած էր Սեպտ. 25ին։ Այդ օրն, ամէն ոք պատրաստութիւններ տեսաւ. Մր. Ուօլթըն և երկու պատանիներն ստքով պիտի ճամբորդէին, որովհետև ամէն բան անծանօթ էր իրենց և չէին կրնար սայլով ճամբայ ելլել կամ ուրիչ միջոցի մը դիմել։ Ոտքով պիտի ճամբորդէին, ցուպ ի ձեռին, հրացանը կռնակնին, երկու չուներու ընկերակցութեամբ։ Ճէպի որսորդական յատկութեանց վրայ կասկածիլ չէ՛ր ըլլար, բայց ո՛չ Մր. Ուօլթըն, ո՛չ Էրնէսթ վար չէին մնար ճէպէն, հետևաբար ամէն ոք վատահ էր թէ ճամբան բանէ մ'ալ զրկուած պիտի չըլլային անոնք։

Սայլը լծել պէտք եղաւ երկու ընտանիքները մինչև Էպէրճբրիի մենարանը փոխադրելու համար։ Մ. Զէրմաթ առաջքէն կ'ուզէր օգտուիլ այդ կողմերն այցելութիւնն մը տալու համար։ Երեք ճամբորդներն ալ չատ ուրախ եղան այս ընկերակցութենէն. Թերևս Էպէրճբրիի մէջ հարկ կ'ըլլար մէկ երկու օր մնալ նորոգութեանց համար։

Ուրեմն, 25ի առաւօտն, սայլը ձիւղէնհայմէն մեկնեցաւ. երկու չուները կ'հետևէին իրենց տիրոջ։ Հեռաւորութիւնն երեք մղոնի չափ կար, բայց գոմիչներն առաւօտ զովութենէն ախորժած, այխուժօրէն կ'քաչէին սայլն առանց յոգնութիւնն ցուցընելու։

Օդն ալ գեղեցիկ էր չափազանց, երկինքը կամ կապոյտ. հազիւ թէ մէկ երկու տեղ ամպի թեթև պատառիկներ կային արևին ճառագայթները մեղմացնելու։

Ամբողջ օրն ուրեմն ախտեցան նորագութեամբ և այս անգամ անանկ մ'ընրին օր կարելի չըլլար երկրորդ չարձակման մը պարագային պատարը տեղափոխել կամ աւրչակել։

Աւելորդ է ըսել թէ Էպէրճբրիի բերնակարանը Դաչաթքայի տանց ձևով չորս կոնդերու վրայ չէր չինուած. ընդհակառակը, քաղաքին տներուն պէս մշտակ տուած էր, անդրնդային ախտաբանութեան զարգացման։ Կ'արժէ ուրեմն ասելի փառաբեր ընել այդ հանդիսաները, որոց միջոցին օրուրած էր, անդրնդային մեծանուն պատկերահան Սէրճընդի կողմէ նկարուած կարօսիայի կենդանագիրը նուիրել խոչակաբանութեան անգրանիկ հեղինակին։ Յայտնի է թէ իրմէ առաջ Լէվէնհ Փրանսացի վիրահան անյայտնի փորձ մ'րած էր 1743ին, կոկորդը լուսաւորելու։ 1816ին ալ գիտուածին ամերիկ մը բերած էր որ ձայնական լարերէն քիչ վերօք կոկորդ ձեղքուած անձնասպան մարդ մը հանդիպեր էր բժիչկներէն մէկուն, բայց ոչ այս և ոչ ալ իր ժամանակակից օգտաւոր չէին ներկայացող ատիճէն։ Սէնն անսն ծրնեվցի բժիչկ մը 1827ին ընդունայն աքնեցաւ հայելիով մարդոց կոկորդէն ներս դիտել, և ինքզինք չէր յաշողած, բայց մեծ յոյս ունէր որ այս ճամբով կատարած հետազոտութիւնք պիտի արդիւնաւորուէին օր մը։ 1840ին բանտր բերաւ որ Լիսթոն ալ ականատես ըլլայ խոչափղի ձայնական լարերուն, բայց ինչպես առաջին պատահութիւնը, այս երկրորդն ալ չատ չգնահատուեցաւ գիտնոց միաքերը։ 1844ին Պոձձինի անուն գերմանացի մը, Ֆրանքֆուրդ Մայնէն, հայելակազմ դիտակ մը հնարած էր կոկորդի խոռոչը լուսաբկելու համար, ու յաջողեր էր մարդոց բերանը լուսաւորել արեգակնային լուսոյ ցոլմունքներով։ Դրեթէ միևնոյն ատեն Պէպինկրեն անգլիացին յղկեալ մետաղէ հայելի մը ունէր ձեր, որ ատ ջրոյ մէջ կ'մըխէր և արագաբար չորցնելէ յետոյ, կ'զեղէր իր բերնի խոռոչին մէջ, կ'կեցնէր զայն ճիշտ զանգակիկին վրայ, յետոյ օրիւ հայելով մը ատոր վրայ կ'ղրկէր արեւին լոյսն և ասանկով ինքն իսկ կ'դիտէր իր ձայնական լարերն և անոնց չարժումները կ'նշմարէր զոյգ մը հայել

Ամսագրի խմբագրությունը կը հաղորդէ, որ Ռուբէն Զարդարեանի «Ամենայն հայոց կաթողիկոսը» վէպին առաջին գրքի հրատարակութիւնը կը սկսի 1 Մայիսին։ Գիրքը պիտի ունենայ 16,000 տող։ Տարեկան բաժանորդագինը 18,000 դրամ է։ Ամսագրի հասցէն է՝ Փարիզ, 17

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան հրամանագրով՝ Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահ ընկ. Ա. Ի. Ղուկասեանի առաջարկութեամբ՝ Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան անդամ ընկ. Ա. Ա. Ալեքսանեանը ազատուած է Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան անդամի պաշտօնից՝ կապուած իր նշանակման հետ Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան քարտուղարի պաշտօնում։

Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան հրամանագրով՝ Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան քարտուղար ընկ. Ա. Ա. Ալեքսանեանը նշանակուած է Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան անդամ։

Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան հրամանագրով՝ Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան անդամ ընկ. Ա. Ի. Ղուկասեանը նշանակուած է Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահ։

Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան հրամանագրով՝ Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահ ընկ. Ա. Ի. Ղուկասեանի առաջարկութեամբ՝ Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան անդամ ընկ. Ա. Ա. Ալեքսանեանը նշանակուած է Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան առաջին տեղակալ։

Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան հրամանագրով՝ Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան առաջին տեղակալ ընկ. Ա. Ա. Ալեքսան

ՄԱՄԱ

Մանկական սննդի փոշի

Մանկական սննդի փոշի ՄԱՄԱ-ն պարունակում է կաթնային կաթնաշոռ, ալյուր, շաքար, կարագ, վիտամիններ և հանքային աղեր։ Պատրաստվում է ժամանակակից տեխնոլոգիայով։ Հեշտ է յուրացվում մարսողության ցանկացած խանգարման դեպքում։ Նշանակվում է 6 ամսականից սկսած։

Արտադրվում է Ռուսաստանի Դաշնության Մոսկվա քաղաքում։

Ստացվել է Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարության թույլտվությունը։

Գնել կարելի է դեղատներում։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՎՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ

Ա. Ս. ՊՈՊՈՎ

անվան

ՄՈՍԿՎԱՅԻ ՌԱԴԻՈՍԱՐՔԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ա. Ս. ՊՈՊՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՌԱԴԻՈՍԱՐՔԻ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՃՅՈՒՂ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱԴԻՈՍԱՐՔԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱԴԻՈՍԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱԴԻՈՍԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄՈՍԿՎԱՅԻ ՄԱՍՆԱՃՅՈՒՂ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱԴԻՈՍԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ Ա. Ս. ՊՈՊՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՌԱԴԻՈՍԱՐՔԻ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄՈՍԿՎԱՅԻ ՌԱԴԻՈՍԱՐՔԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՃՅՈՒՂ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱԴԻՈՍԱՐՔԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱԴԻՈՍԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱԴԻՈՍԱՐՔԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄՈՍԿՎԱՅԻ